

شهادت امام رضا

کلیدواژه: [امام رضا](#) علیه‌السلام، [شهادت](#).
پرسش: نحوه شهادت [امام رضا](#) - علیه‌السلام - چگونه بود؟
پاسخ: حضرت امام رضا - علیه‌السلام - در سال ۱۴۸ ه.ق در شهر [مدینه](#) متولد شد،
[شیخ مفید](#)، [الارشاد](#)، [ترجمه سیدهاشم رسولی](#)، [مجلاتی](#)، [تهران](#)، [انتشارات علمیه اسلامیه](#)، چاپ دوم، بی‌تا، ج ۲، ص ۲۶۱.
و در ماه صفر سال ۲۰۲ ه.ق در سن ۵۵ سالگی در [شهر طوس](#) خراسان به [شهادت](#) رسید.

فهرست مندرجات

- ۱ - عامل شهادت امام رضا
 - ۱.۱ - قول مشهور
 - ۱.۲ - دیدگاه برخی علمای اهل سنت
 - ۱.۳ - دیدگاه دیگری از علمای اهل سنت
 - ۱.۳.۱ - دیدگاه ابن حوزی
 - ۱.۴ - پیشگویی امام به شهادت خویش
 - ۲ - دلایل به شهادت رساندن امام
 - ۲.۱ - قیام بنی عباس در بغداد
 - ۲.۱.۱ - دیدگاه شهید مطهری
 - ۲.۱.۲ - دیدگاه طبری
 - ۲.۲ - کینه مأمون از امام
 - ۲.۲.۱ - دیدگاه طبرسی
 - ۳ - دیدگاه شیعه
 - ۴ - کیفیت به شهادت رساندن امام
 - ۴.۱ - روایتی از شیخ مفید
 - ۴.۲ - روایت دیگری از شیخ مفید
 - ۴.۳ - روایتی از اباصلت هروی
 - ۵ - نتیجه بحث
 - ۶ - پانویس
 - ۷ - منبع

عامل شهادت امام رضا

در باب شهادت ایشان تقریباً تمام [علمای شیعه](#) و عده زیادی از [علمای اهل سنت](#) قائلند که آن حضرت مسموم و [شهادت](#) شده‌اند. درباره عامل شهادت اختلاف نظر و اقوالی وجود دارد که به آنها اشاره خواهیم کرد.

← قول مشهور

قول مشهور این است که آن حضرت توسط مأمون خلیفه عباسی مسموم شده و به شهادت رسیده‌اند.

← دیدگاه برخی علمای اهل سنت

برخی از علمای اهل سنت قائلند که مأمون، امام [رضا](#) - علیه‌السلام - را مسموم نکرده است. و برای این گفته خود دلایلی هم ذکر می‌کنند؛ از جمله آن دلایل این است که مأمون دختر خود را به همسری [امام حواد](#) - علیه‌السلام - درآورد. مأمون به برتری امام رضا - علیه‌السلام - در برابر علما استدلال می‌کرد. بعد از درگذشت امام رضا - علیه‌السلام - مأمون بسیار ناراحت و غمگین بود و... در ادامه خواهیم گفت که به هیچ‌یک از دلایل در این رابطه نمی‌توان استناد کرد.

← دیدگاه دیگری از علمای اهل سنت

عده‌ای از علمای اهل سنت قائلند که ایشان **مسموم** شده‌اند و عامل جنایت، **عباسیان** (غیر از مأمون) بوده‌اند.

← دیدگاه ابن جوزی

به‌عنوان نمونه ابن جوزی می‌گوید: «وقتی عباسیان دیدند خلافت از دست آنها خارج شد (به‌واسطه **ولایت‌عهدی**) و به دست **علویان** افتاد، امام رضا - علیه‌السلام - را مسموم کردند».

[۱۴] **یاقر شریف القرشی، حیاة الامام علی بن موسی الرضا(ع)، قم، نشر سعید بن حبیب، ۱۳۷۲ ش، ج ۲، ص ۳۷۱.**
این قول نیز چندان صحیح به نظر نمی‌رسد؛ چراکه «بیشتر **مورخین** و روایت **اجماع** دارند که مأمون سم را به امام - علیه‌السلام - داده نه غیر او».

[۱۴] **یاقر شریف القرشی، حیاة الامام علی بن موسی الرضا(ع)، قم، نشر سعید بن حبیب، ۱۳۷۲ ش، ج ۲، ص ۳۷۱.**
علاوه بر اینکه مأمون برای این کار انگیزه هم داشته که به آن اشاره خواهد شد.

← پیشگویی امام به شهادت خویش

روایاتی از امام رضا - علیه‌السلام - وارد شده است که در این روایات آن حضرت شهادت خویش را پیشگویی کرده‌اند و عامل این جنایت را مأمون دانسته‌اند. **امام رضا** - علیه‌السلام - به هرثمه بن اعین می‌گوید: «موقع **مرگ** من فرارسیده است، این طاعی (مأمون) تصمیم گرفته مرا مسموم کند...».

[۱۴] **مجد بن جریر بن رستم طبری، دلائل الامامه، قم، منشورات الرضی، ۱۳۶۳، ص ۱۷۸.**

دلایل به شهادت رساندن امام

← قیام بنی‌عباس در بغداد

← دیدگاه شهید مطهری

شهید مطهری می‌نویسد: «قراین نشان می‌دهد که امام رضا - علیه‌السلام - را مسموم کردند و یک علت اساسی همان قیام بنی‌عباس در بغداد (بر علیه مأمون) بود. مأمون در حالی حضرت رضا - علیه‌السلام - را مسموم کرد که از خراسان به طرف بغداد می‌رفت و مرتب اوضاع بغداد را به او گزارش می‌دادند. به او گزارش دادند که **بغداد** قیام کرده او دید که حضرت رضا - علیه‌السلام - را نمی‌تواند عزل کند و اگر با این وضع بخواهد برود آنجا کار بسیار مشکل است. برای اینکه زمینه رفتن آنجا را فراهم کند و به بنی‌عباس بگوید کار تمام شد، حضرت را مسموم کرد و آن علت اساسی که می‌گویند و قابل **قبول** هم هست و با تاریخ وفق دارد همین جهت است».

[۱۵] **مطهری، مرتضی، سیری در سیره ائمه اطهار، تهران، صدرا، چاپ بیست و هفتم، ۱۳۸۴، ص ۲۱۰.**

به نظر می‌رسد انگیزه اصلی مأمون در به شهادت رساندن امام رضا - علیه‌السلام - همین مطلبی باشد که ذکر شد؛ چراکه قیام عباسیان در بغداد جز به‌خاطر ترس از روی کار آمدن **علویان** نبوده است.

← دیدگاه طبری

طبری می‌نویسد: «مأمون نامه‌ای به بنی‌عباس در بغداد نوشت و مرگ **علی بن موسی** - علیه‌السلام - را به آنان اعلام کرد و از آنان خواست که به **اطاعت** او درآیند؛ زیرا دشمنی آنان با او جز با **بیعت** وی با علی بن موسی - علیه‌السلام - نبوده است».

[۱۶] **مجد بن جریر طبری، تاریخ طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران، اساطیر، چاپ دوم، ۱۳۶۴، ج ۱۳، ص ۵۶۷۶.**

← کینه مأمون از امام

از دیگر موجباتی که **مورخان** در قتل امام رضا - علیه‌السلام - **ذکر** کرده‌اند، کینه‌ای می‌دانند که مأمون از امام رضا - علیه‌السلام - به دل گرفته بود.

← دیدگاه طبرسی

طبرسی می‌نویسد: علتی که موجب شد مأمون **امام** رضا - علیه‌السلام - را به شهادت برساند، این بود که آن حضرت بی‌محابا (و بدون ترس) حق را در برابر مأمون اعلام می‌کرد. در بیشتر موارد در مقابل او فرار می‌گرفت که موجب عصبانیت و **کینه** او می‌شد...».

[۱۷] **فضل بن حسن طبرسی، اعلام الوری، قم، مؤسسه آل‌البیت(ع)، ۱۴۱۷، ج ۲، ص ۸۰.**

[۱۸] **شیخ مفید، الارشاد، ترجمه سیدهاشم رسولی مجلاتی، تهران، انتشارات علمیه اسلامیه، چاپ دوم، بی‌تا، ج ۲، ص ۲۶۰.**

همان‌گونه که بیان شد از نظر روایات شیعی شکی نیست که مأمون حضرت رضا - علیه‌السلام - را مسموم کرد.
 [۹] مطهری، مرتضی، سیری در سیره ائمه اطهار، تهران، صدرا، چاپ بیست و هفتم، ۱۳۸۴، ص ۲۱۱.

کیفیت به شهادت رساندن امام

اما اینکه کیفیت این عمل چگونه بوده است؟ روایات چندی وجود دارد که به آنها اشاره می‌کنیم:

← روایتی از شیخ مفید

روایتی را **شیخ مفید** از عبدا... بن بشیر نقل کرده که عبدا... گفت: مأمون به من دستور داد که ناخن‌های خود را بلند کنم... سپس مرا خواست و چیزی به من داد که شبیه تم‌رندی بود و به من گفت: این را به همه دو دست خود بمال... سپس نزد امام رضا - علیه‌السلام - رفت و به من دستور داد که انار برای ما بیاور؛ من اناری چند حاضر کردم و مأمون گفت: با دست خود آن را بفشار، من فشردم و مأمون آن آب انار را با دست خود به حضرت خوراند و همان سبب **مرگ** آن حضرت شد و پس از خوردن آن آب انار دو روز بیشتر زنده نماند.
 [۱۰] **شیخ مفید، الارشاد، ترجمه سیدهاشم رسولی محلاتی، تهران، انتشارات علمیه اسلامی، چاپ دوم، بی‌تا، ج ۲، ص ۲۶۱-۲۶۲.**

← روایت دیگری از شیخ مفید

روایت دیگری را شیخ مفید از محمد بن جهم ذکر کرده که می‌گوید: «حضرت رضا - علیه‌السلام - انگور دوست می‌داشت؛ پس قدری **انگور** برای حضرت تهیه کردند. در حبه‌های آن به مدت چند روز سوزن‌های زهرآلود زدند. سپس آن سوزن‌ها را کشیده و به نزد آن بزرگوار آوردند... آن حضرت از آن انگورهای زهرآلود بخورد و سبب شهادت ایشان شد».
 [۱۱] **شیخ مفید، الارشاد، ترجمه سیدهاشم رسولی محلاتی، تهران، انتشارات علمیه اسلامی، چاپ دوم، بی‌تا، ج ۲، ص ۲۶۲.**

← روایتی از اباصت هروی

روایتی از اباصت هروی نیز نقل شده که می‌گوید: مأمون امام رضا - علیه‌السلام - را فراخواند و آن حضرت را مجبور کرد از انگور بخورد، آن حضرت به واسطه آن انگور **مسموم** شد».
 [۱۲] **فضل بن حسن طبرسی، اعلام الوری، قم، مؤسسه آل‌البیت(ع)، ۱۴۱۷، ج ۲، ص ۸۲-۸۳.**

نتیجه بحث

بنابراین، ادله‌ای که **اهل سنت** ذکر کرده‌اند که مأمون امام رضا - علیه‌السلام - را به شهادت رسانده بی‌اساس می‌باشد؛ چراکه مأمون فردی بود که به خاطر **حکومت**، برادر خویش امین را به **قتل** رساند و محبوبیت امام رضا - علیه‌السلام - در نزد او از برادرش بیشتر نبود. و **گریه** ظاهری او بعد از **مرگ** امام - علیه‌السلام - به جهت منحرف کردن اذهان علویان و طرفداران امام رضا - علیه‌السلام - بوده است.
 «بعد از شهادت امام رضا - علیه‌السلام - **شیعیان** بدن شریف آن حضرت را در خراسان تشییع کردند. این تشییع جنازه به‌حدی پرشور بود که تا آن زمان مثل آن دیده نشده بود، همه طبقات در **تشییع جنازه** امام حاضر شدند».
 [۱۳] **باقر شریف القرشی، حیاة الامام علی بن موسی الرضا(ع)، قم، نشر سعید بن حبیب، ۱۳۷۲ ش، ج ۲، ص ۲۷۵.**
 امام رضا - علیه‌السلام - در سال ۲۰۳ هـ.ق در شهر طوس به خاک سپرده شد.

پانویس

۱. ↑ **شیخ مفید، الارشاد، ترجمه سیدهاشم رسولی محلاتی، تهران، انتشارات علمیه اسلامی، چاپ دوم، بی‌تا، ج ۲، ص ۲۶۱.**
۲. ↑ **باقر شریف القرشی، حیاة الامام علی بن موسی الرضا(ع)، قم، نشر سعید بن حبیب، ۱۳۷۲ ش، ج ۲، ص ۲۷۱.**
۳. ↑ **باقر شریف القرشی، حیاة الامام علی بن موسی الرضا(ع)، قم، نشر سعید بن حبیب، ۱۳۷۲ ش، ج ۲، ص ۲۷۱.**
۴. ↑ **محمد بن حریر بن رستم طبری، دلائل الامامه، قم، منشورات الرضی، ۱۳۶۳، ص ۱۷۸.**
۵. ↑ **مطهری، مرتضی، سیری در سیره ائمه اطهار، تهران، صدرا، چاپ بیست و هفتم، ۱۳۸۴، ص ۲۱۰.**
۶. ↑ **محمد بن حریر طبری، تاریخ طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران، اساطیر، چاپ دوم، ۱۳۶۴، ج ۱۳، ص ۵۶۷۶.**
۷. ↑ **فضل بن حسن طبرسی، اعلام الوری، قم، مؤسسه آل‌البیت(ع)، ۱۴۱۷، ج ۲، ص ۸۰.**
۸. ↑ **شیخ مفید، الارشاد، ترجمه سیدهاشم رسولی محلاتی، تهران، انتشارات علمیه اسلامی، چاپ دوم، بی‌تا، ج ۲، ص ۲۶۰.**

۹. [↑ مطهری، مرتضی، سیری در سیره ائمه اطهار، تهران، صدرا، چاپ بیست و هفتم، ۱۳۸۴، ص ۲۱۱.](#)
۱۰. [↑ شیخ مفید، الارشاد، ترجمه سیدهاشم رسولی محلاتی، تهران، انتشارات علمیه اسلامیه، چاپ دوم، بی تا، ج ۲، ص ۲۶۲-۲۶۱.](#)
۱۱. [↑ شیخ مفید، الارشاد، ترجمه سیدهاشم رسولی محلاتی، تهران، انتشارات علمیه اسلامیه، چاپ دوم، بی تا، ج ۲، ص ۲۶۲.](#)
۱۲. [↑ فضل بن حسین طبرسی، اعلام الوری، قم، مؤسسه آل البيت\(ع\)، ۱۴۱۷، ج ۲، ص ۸۲-۸۳.](#)
۱۳. [↑ باقر شریف القرشی، حياة الامام علی بن موسی الرضا\(ع\)، قم، نشر سعید بن جبیر، ۱۳۷۲ ش، ج ۲، ص ۳۷۵.](#)

منبع

[سایت اندیشه قم](#)

رده‌های این صفحه : [امام رضا](#) | [تاریخ معصومان](#)